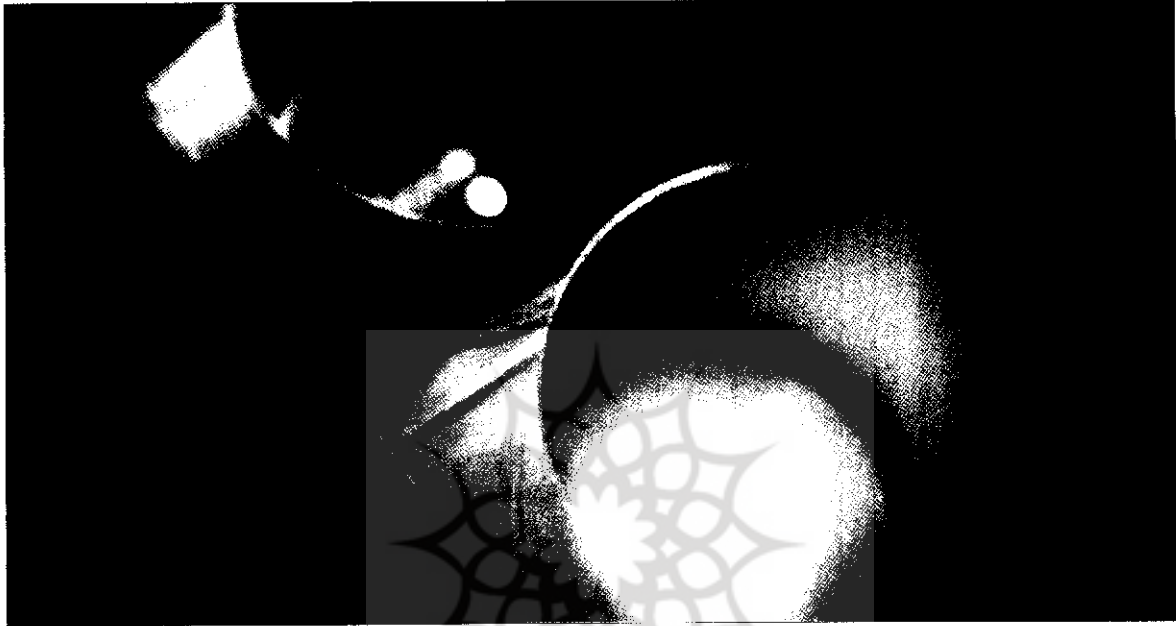

صلاحیت دادسرا و دادگاههای عمومی و مصونیت قضایی دیپلماتیک و کنسولی

دکتر منصور پور نوری - رئیس شعبه سوم دادگاه عمومی تهران

و کنسولی و مکان دیپلماتیک و کنسولی بر قرار شده است. اعمال مصونیتها مستلزم شناخت افراد و مکانها و اعمال حقوقی و نیز جرائمی است که از آن مصونیت برخوردار می شوند.

■ مصونیت دیپلماتیک

مصونیت دیپلماتیک شامل مصونیت از تعقیب و محاکمه و اجرای حکم جزایی و مدنی است. برای تعیین این مصونیت می توان افراد دیپلماتیک مشمول آن را به ۶ گروه تقسیم کرد:

- ۱- رئیس هیئت شامل سفیر، فرستاده و وزیر مختار
- ۲- کاردار و کمیسر عالی.
- ۳- کارمندان دارای سمت دیپلماتیک مانند وزیر مختار، رایزن، دبیر اول، دبیر دوم، دبیر سوم و وابسته.
- ۴- بستگان مأمور دیپلماتیک که اهل خانه او هستند.
- ۵- کارمندان اداری و فنی که به امور اداری و فنی مانند دفتر داری، حسابداری، بایگانی، منشی گری و تأسیسات اشتغال دارند و بستگان آنها که اهل خانه آنها هستند.
- ۶- خدمه مأموریت شامل راننده سفارت، خدمتکار، نامه رسان، دربان و نظافتچی.
- ۷- خدمتکار شخصی افراد فوق که خادم یکی از آنها هستند.

مصونیت دیپلماتیک و کنسولی به معنی در امان بودن دارنده آن از تعقیب و اجرای قانون دولت پذیرنده یکی از مباحث مهم حقوق بین الملل دیپلماتیک و کنسولی است که استثناء بر اصل صلاحیت ارضی و سرزمینی کشورها محسوب می شود. دولت ها در اعمال قدرت حاکمه بر همه اشخاص و اموال واقع در قلمرو خود با رعایت موازین حقوق بین الملل و از مجاری قانون داخلی آزادی کامل دارند که به صلاحیت تدوین و تصویب و اجرای قانون ملی تعبیر می شود. یکی از ابعاد این صلاحیتها صلاحیت اراضی و سرزمینی است که در داخل سرزمین اجرا می گردد دولت ها برای حفظ و بقاء و تداوم الزامی روابط دیپلماتیک مجبور هستند تا استثناء بر این اصل را پذیرفته و بعضی از اشخاص سیاسی و اداری حکومت های بیگانه داخل قلمرو خود را از اجرای این صلاحیت معاف کنند و به این معافیت ها در قالب معاهدات بین المللی عینیت بخشیدند. قانونمندان کردن این استثنائات موضوع دو کنوانسیون بین المللی مانند کنوانسیون وین درباره روابط دیپلماتیک ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ (فرو دین ۱۳۴۰) و نیز کنوانسیون وین راجع به روابط کنسولی ۲۴ آوریل ۱۹۶۳

(اردیبهشت ۱۳۴۲) می باشد که دولت ایران به عضویت هر یک از آنها درآمده است و مفاد آنها طبق ماده ۹ قانون مدنی در حکم قانون داخلی ایران محسوب می شود. این دو کنوانسیون که در برگزیده مصونیت های قضائی اعم از مدنی و جزایی و اداری است همان استثنائات قسمت اخیر ماده ۵ قانون مدنی و ماده ۳ قانون مجازات اسلامی است که مواد هر یک از آن دو تمامی افراد مقیم و ساکن قلمرو جمهوری اسلامی ایران را مشمول مقررات مدنی و جزائی دولت ایران می دانند مگر در موارد قانونی مستثنی شده باشند. مطابق این دو کنوانسیون مصونیت دیپلماتیک و مصونیت کنسولی به تبع شخصیت افراد دیپلمات

مصونیت دیپلماتیک و کنسولی به معنی در امان بودن دارنده آن از تعقیب و اجرای قانون دولت پذیرنده یکی از مباحث مهم حقوق بین الملل دیپلماتیک و کنسولی است که استثناء بر اصل صلاحیت ارضی و سرزمینی کشورها محسوب می شود. دولت ها در اعمال قدرت حاکمه بر همه اشخاص و اموال واقع در قلمرو خود با رعایت موازین حقوق بین الملل و از مجاری قانون داخلی آزادی کامل دارند که به صلاحیت تدوین و تصویب و اجرای قانون ملی تعبیر می شود. یکی از ابعاد این صلاحیتها صلاحیت اراضی و سرزمینی است که در داخل سرزمین اجرا می گردد دولت ها برای حفظ و بقاء و تداوم الزامی روابط دیپلماتیک مجبور هستند تا استثناء بر این اصل را پذیرفته و بعضی از اشخاص سیاسی و اداری حکومت های بیگانه داخل قلمرو خود را از اجرای این صلاحیت معاف کنند و به این معافیت ها در قالب معاهدات بین المللی عینیت بخشیدند. قانونمندان کردن این استثنائات موضوع دو کنوانسیون بین المللی مانند کنوانسیون وین درباره روابط دیپلماتیک ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ (فرو دین ۱۳۴۰) و نیز کنوانسیون وین راجع به روابط کنسولی ۲۴ آوریل ۱۹۶۳

■ حدود مصونیت این افراد

افراد ردیف اول، دوم و سوم از مصونیت کامل جزایی، مدنی و اداری شامل تعقیب، توقیف، بازداشت، محاکمه، احضار و اخطار دادخواست یا دعوی مدنی و اجرا و حکم (زندانی یا ضبط و فروش اموال برای امور مدنی) برخوردار هستند افراد ردیف ۴ و ۵ به شرط آنکه تبعه دولت پذیرنده (ایران) یا مقیم دائم ایران نباشند مشمول این مصونیت‌ها هستند. افراد ردیف ۶ صرفاً نسبت به اعمال ناشی از اجرای وظایف خود به شرط آنکه تبعه دولت ایران یا مقیم دائم ایران نباشند مشمول هستند. افراد ردیف ۷ که تبعه دولت ایران یا مقیم ایران نباشند در حدودی که مورد قبول دولت ایران است مصونیت دارند و اعمال صلاحیت مدنی و جزائی در مورد آنها باید به نحوی باشد که مانع انجام وظیفه آنها نشود.

سفارت خانه‌ها و مکانی برای مقاصد مأموریت و محل اقامت خصوصی اشخاص ردیف اول تا چهارم از مصونیت مدنی، جزایی و اداری برخوردارند.

این مصونیت به مکان‌هایی که در تصرف اشخاص ردیف پنجم هستند تسری داده می‌شود مگر در امور مدنی و اداری آنان که خارج از وظایف آنها باشد.

مصونیت مکان مورد تصرف افراد ردیف ششم در حدود اعمال ناشی از اجرای وظایف آنها بوده و ردیف هفتم نیز به موجب قانون دولت ایران تعیین می‌شود.

مصونیت دیپلماتیک اعمال حقوقی و دعاوی مربوط به مالکیت و تصرف اموال غیر منقول که شخص دیپلمات برای خود به نام خود خریداری می‌نماید و نیز دعاوی راجع به ارث یا وصیت، مدیر ترکه یا صلح اموال غیر منقول که تابع قانون محل وقوع ملک و ماترک در ایران است تسری ندارد همچنین دعاوی حقوقی ناشی از فعالیتهای تجاری و بازرگانی دیپلماتیک برای خود و نیز دعاوی تقابل و شخص ثالث که پس از طرح دعوی اصلی دیپلماتیک و علیه وی مطرح می‌شود صرف نظر از مصونیت تلقی شده مشمول مصونیت نخواهد شد.

اجرای این مصونیت‌ها در شکایات جزایی و دعاوی مدنی به این صورت است که پس از احراز هویت و عنوان دیپلماتیک متهم و نیز تعیین نوع و مکان مورد دعوی از طریق اداره حقوقی دادگستری با استعلام از وزارت امور خارجه انجام می‌شود و دادسرا و دادگاهها مکلف هستند که قراز منع تعقیب در امور جزایی و قرار عدم استماع در امور مدنی را صادر کنند و اگر متهم در بازداشت باشد او را آزاد کرده و سپس به مقامات پلیس یا مقامات قضایی دادسرا و دادگاهها موضوع را برای جلوگیری از تکرار آن به وزارت امور خارجه برای انعکاس به سفیر کشور بیگانه اطلاع دهند و در صورتی که جرم

شدید باشد اخراج دیپلمات متهم به کشور خود را برای محاکمه و مجازات خواستار شوند.

■ مصونیت کنسولی

بر خلاف حقوق دیپلماتیک که ناظر به روابط سیاسی با دولت‌های دیگر است حقوق کنسولی جنبه اداری داشته و مربوط به انجام امور اداری دولت است که برای حفظ منافع اتباع خود در خارج از کشور با رعایت عدم تعارض با قانون دولت پذیرنده صورت می‌گیرد مانند امور مربوط به احوال شخصیه از قبیل ارث، محجورین، قیمیت، سرپرستی، نمایندگی برای اتباع ایران در نزد دادگاهها، کمک به کشتی و هواپیماهای متعلق به اتباع ایرانی و نظارت و بازرسی آنها، کمک و توسعه مناسبات بازرگانی و اقتصادی و فرهنگی، صدور گذرنامه، روادید، اسناد مسافرت، صدور شناسنامه، تصدیق اسناد و امور مربوط به دفتر اسناد رسمی، ثبت متولدان و اتباع مشمول خدمت نظام وظیفه و احضار آنها، ابلاغ اسناد قضایی، اداری یا اجرای نیابت قضایی و ملاقات با ایرانیان بازداشت شده در دادگاههای خارج و کمک به آنها برای دفاع از خود.

هیئت کنسولی شامل سر کنسول، کنسول، کنسولیاری و نماینده کنسولی است.

مأموران کنسولی مانند مأموران دیپلماتیک از مصونیت مطلق مدنی و

جزایی برخوردار نیستند بلکه در امور جزایی در صورت ارتکاب جرائم مهم قابل احضار، بازداشت و محاکمه هستند و در امور مدنی صرفاً برای اعمال حقوقی که به عنوان نماینده و گارگزار دولت فرستنده انجام دادند مشمول می‌باشند بنابراین دعاوی حقوقی شخص ثالث علیه آنان برای مطالبه خسارت ناشی از تصادف وسیله نقلیه مشمول آن مصونیت واقع نمی‌شود. اماکن کنسولی قابل ورود و تعرض نمی‌باشند مگر با رضایت کنسول و یا در موارد وقوع حوادث ناگوار برای کمک به اعضاء کنسول از قبیل زلزله یا آتش سوزی و

غیره. به علاوه امکان کنسولی و اسباب اثابیه آن مصون از هر نوع ضبط یا فروش قضایی است. ضمانت اجرای مصونیت دیپلماتیک و کنسولی علاوه بر رفتار متقابل موجب مسئولیت بین المللی دولت ناقض آن و طرح شکایت به دادگاه بین المللی دادگستری برای مطالبه خسارت خواهد شد.

